

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กรณีที่พระสงฆ์ถูกดำเนินคดีอาญา

กิตติชัย จงไกรจักร¹

ปัจจุบันมักมีข่าวการดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์เผยแพร่ตามสื่อต่างๆ และมักจะมีประเด็นปัญหาข้อถกเถียงถึงการดำเนินการกับพระสงฆ์ ว่าขั้นตอนตามกฎหมายนอกจากการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะต้องมีการหรือการดำเนินการอย่างอื่นเป็นพิเศษหรือไม่ เนื่องจากสถานภาพตามกฎหมายของพระสงฆ์นอกจากเป็นบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมีสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ด้วย

การที่จะได้มาซึ่งสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ จะต้องได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์เท่านั้น² ถ้าบรรพชาอุปสมบทจากพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ หรือบรรพชาอุปสมบทจากพระหรือนักบวชที่ไม่ใช่คณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ เช่น นักบวชของสำนักสันติอโศก ย่อมไม่ได้รับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ สถานภาพของพระสงฆ์ไทยจึงได้มาจากรัฐ ผ่านกรอบกฎหมายที่รัฐตราขึ้น นอกจากนั้นรัฐยังกำหนดสถานภาพให้แก่พระสงฆ์กลุ่มหนึ่ง ให้มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ด้วย

¹ ผู้ช่วยนักวิชาการปฏิรูปกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

² พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

“คณะสงฆ์” หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร...

ด้วยสถานภาพความเป็นพระตามกฎหมาย และบางกรณีที่พระมีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีสถานภาพเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาด้วยแล้ว³ การดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาจึงมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะต้องมีการดำเนินการตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการกับพระสงฆ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาไว้ ๒ มาตราด้วยกัน คือ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ ซึ่งกำหนดกรณีที่น่าไปสู่การระงับการปฏิบัติพระสงฆ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการ

“มาตรา ๒๙ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นระงับการปฏิบัติเสียได้”

กรณีตามมาตรา ๒๙ เป็นกรณีที่พระสงฆ์ถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระสงฆ์นั้นระงับการปฏิบัติเสียได้ถ้าเข้าเงื่อนไขกรณีหนึ่งกรณีใดดังนี้

³ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

๑. เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม

๒. พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม

๓. พระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง

ถ้าต้องตามกรณีข้างต้นก็ให้ดำเนินการสละสมณเพศพระสงฆ์ได้ เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดยที่กฎหมายมีเจตนารมณ์ไม่ต้องการให้มีการควบคุมตัวไว้ในที่กักขังหรือเรือนจำทั้งที่ยังคงเป็นพระสงฆ์อยู่ เพราะอาจดูไม่เหมาะสมที่จะขังไว้ในห้องขังทั้งที่ยังนุ่งห่มจีวรอยู่ในทางกลับกันจากเงื่อนไขข้างต้นการที่พนักงานสอบสวนหรืออัยการจะให้ปล่อยชั่วคราวไม่จำกัดอิสรภาพพระสงฆ์ได้จะต้องมีเจ้าอาวาสวัดที่พระสงฆ์ที่ถูกจับสังกัดอยู่รับตัวพระสงฆ์ที่ถูกจับนั้นไปควบคุม

อย่างไรก็ตามมีประเด็นปัญหากรณีพระสงฆ์ที่ถูกจับเป็นเจ้าอาวาสเสียเอง จะสามารถให้ปล่อยตัวชั่วคราว และให้พระผู้ปกครองที่สูงกว่าเจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมได้หรือไม่ เนื่องจากบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรบัญญัติให้เจ้าอาวาสเท่านั้นเป็นผู้รับตัวไปควบคุมจึงอาจมีปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ ในประเด็นดังกล่าวมีผู้เคยให้ความเห็นว่าเมื่อกฎหมายให้เจ้าอาวาส ซึ่งมีตำแหน่งปกครองสงฆ์ชั้นต้น รับพระผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้ น่าจะตีความว่าพระสังฆาธิการ⁴ระดับสูงขึ้นไป มีอำนาจรับมอบตัวพระผู้ต้องหาซึ่งอยู่ในสังกัดไว้ควบคุมได้

⁴ พระสังฆาธิการ หมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้ ๑.เจ้าคณะใหญ่ ๒.เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค ๓.เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ๔.เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ ๕.เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล ๖.เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส (ตามข้อ ๔ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑)ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ)

ด้วยเป็นการตีความให้กฎหมายมีผลทางปฏิบัติ⁵ แต่อย่างไรก็ตามเรื่องดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจน และไม่มีหลักประกันที่แน่นอนว่าถ้าเจ้าอาวาสเป็นผู้กระทำความผิดพนักงานสอบสวนหรืออัยการจะสามารถปล่อยตัวชั่วคราว และให้พระผู้ปกครองในระดับสูงกว่ารับตัวเจ้าอาวาสที่ต้องหาไปควบคุมได้ นอกจากนั้นยังมีผู้ให้ความเห็นว่าประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่ต้องตีความตามตัวอักษร การตีความให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองในระดับสูงขึ้นไปมาดูแลแทน ไม่น่าจะเป็นการตีความที่เป็นผลร้าย แต่ไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ดังนั้นจึงควรกำหนดในกฎหมายให้ชัดเจนให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองในระดับที่สูงขึ้นไปเป็นผู้มีหน้าที่รับตัวเจ้าอาวาสผู้ต้องหาไปควบคุม กรณีปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนแห่งตัวบทกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติถึงการที่เจ้าอาวาสเป็นผู้กระทำความผิดอาญาและให้ผู้ใดหรือหน่วยงานใดมีหน้าที่ควบคุมตัว⁶

สำหรับปัญหากรณีเจ้าอาวาสเป็นพระผู้ต้องหา ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์บัญญัติให้เจ้าอาวาสเป็นผู้รับตัวพระผู้ต้องหาไปควบคุม เนื่องจากต้องการให้พระผู้ต้องหาอยู่ในบริเวณวัดที่มีเจ้าอาวาสดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นหลักประกันว่าพระผู้ต้องหาจะมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน เจ้าอาวาสจะดูแลพระผู้ต้องหาไม่ให้หลบหนี และสามารถป้องกันภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยตัวชั่วคราว เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัดตามพ

⁵ ปลื้ม โชติษฐียงกูร, คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓) น.๑๓๗-๑๓๘

⁶ พระมหาธรรมย์ แดงทรัพย์, “สิทธิของพระภิกษุทางกฎหมายอาญา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕). น.๑๐๒ - ๑๐๔ .

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์⁷ การตีความกฎหมายจึงไม่น่าจะตีความ บทบัญญัติที่ให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม ขยายความไปถึงให้พระผู้ปกครองในระดับที่สูงกว่า เช่น เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด รับตัวไปควบคุมได้ เนื่องจากพระผู้ปกครองที่สูงกว่าเจ้าอาวาส อาจอยู่กันคนละวัดกับเจ้าอาวาสผู้ต้องการว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของกฎหมายที่อยาก ให้พระผู้ต้องหาได้รับการดูแลอย่าง ใกล้ชิดจากเจ้าอาวาสผู้มีอำนาจปกครองสูงสุด ภายในวัด

อย่างไรก็ตามถ้ายังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดอาญา พระผู้ต้องหาที่ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ แม้ผู้ต้องหาจะเป็นเจ้าอาวาสก็ควรได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ถ้าหากไม่มีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี หรือการปล่อยตัวชั่วคราวจะไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือความเสียหาย ถึงแม้กรณีเจ้าอาวาสเป็นผู้ต้องหาจะมีข้อติดขัด ในตัวบทกฎหมาย แต่สามารถหาทางออกเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมได้ เนื่องจากถ้าไม่ปล่อยตัวชั่วคราวและดำเนินการให้พระสละสมณเพศ ถ้าปรากฏในภายหลังว่าศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดอาญา การที่พระท่านถูกดำเนินการให้สละสมณเพศพ้นจากความเป็นพระเสียแล้วจะเป็นความเสียหายที่ไม่อาจเยียวยากลับคืนได้ ปัญหาดังกล่าวจึงสามารถหาทางออกได้โดยการดำเนินการตามกฎหมายหาเถรสมาคมฉบับ

⁷ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- (๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ใน โอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือ ให้ขอขมา โทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่ง โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ที่ ๒๔ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ^๘ ให้พระผู้ปกครอง บังคับบัญชาในลำดับชั้นที่ใกล้ชิดกับเจ้าอาวาสผู้ต้องหา สั่งให้เจ้า อาวาสผู้ต้องพักจากตำแหน่งเจ้าอาวาสไปก่อน และให้ดำเนินการแต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปใหม่ขึ้นชั่วคราว เพื่อเป็นหลักประกันว่าถ้ามีการออก หมายจับเจ้าอาวาสหรือมีการจับกุมเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสผู้ต้องหาจะได้ รับการปล่อยตัวชั่วคราวเพราะมีเจ้าอาวาสรูปใหม่ขึ้นมาดูแลวัดแทนเจ้า อาวาสรูปเดิมที่ต้องหาว่ากระทำความผิดสามารถรับตัวไปควบคุมดูแลได้ ถ้า หากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ในภายหลังว่าไม่ได้กระทำความผิดอาญา ก็ให้ดำเนินการสั่งให้อดีตเจ้าอาวาสผู้ต้องหา กลับดำรงตำแหน่งเจ้า อาวาสตามเดิม การหาทางออกดังกล่าวแม้พระผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าอาวาส จะต้องยอมพ้นจากตำแหน่งเจ้าอาวาสชั่วคราวแต่ก็เพื่อเป็นหลักประกัน สิทธิให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ในการต่อสู้คดียืนยันความบริสุทธิ์ ของตน โดยไม่ต้องเสียสถานภาพความเป็นพระไป เพื่อความเป็นธรรม แก่ทุกฝ่าย โดยไม่ต้องตีความกฎหมายขยายความไปให้เกินขอบเขต และจะได้ไม่ต้องมีปรากฏการณ์ที่เจ้าอาวาสผู้ต้องหาอาศัยศรัทธา ประชาชนยื้อเวลาไม่เข้ามอบตัวตามหมายจับจนเกิดความวุ่นวายใน การดำเนินการ เพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้วจะเสีย สถานภาพความเป็นพระไป แต่อย่างไรก็ตามทางออกดังกล่าวจะอาศัย เพียงพนักงานสอบสวนหรืออัยการฝ่ายเดียวไม่ได้ พระผู้ปกครองตั้งแต่

^๘ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ ข้อ ๕๖ ความว่า

“พระสังฆาธิการรูปใดต้องอธิกรณ์ หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญา และอยู่ในระหว่าง พิจารณาวินิจฉัย หรือมีกรณีต้องหาว่าละเมิดจริยาอย่างร้ายแรง และอยู่ในระหว่างสอบสวน ถ้าผู้ บังคับบัญชา ใกล้ชิดเห็นว่า จะให้คงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ในระหว่างพิจารณาหรือสอบสวน จะ เป็นการเสียหายแก่การคณะสงฆ์ จะสั่ง ให้พักจากตำแหน่งหน้าที่ก็ได้

การให้พักจากตำแหน่งหน้าที่นั้น ให้พักตลอดเวลาที่พิจารณาหรือสอบสวน เมื่อพิจารณาหรือ สอบสวนเสร็จแล้ว ถ้าปรากฏว่าพระสังฆาธิการที่ถูกสั่งให้พักนั้นไม่มีความผิดและไม่มียุติ ความผิดเลย ผู้บังคับบัญชาผู้สั่งให้พัก ต้องสั่ง ให้พระสังฆาธิการรูปนั้นกลับดำรงตำแหน่ง เดิม...”

ระดับเจ้าคณะตำบลขึ้นไปจะต้องเป็นผู้เข้ามาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน

การดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

“มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

กรณีตามมาตรา ๓๐ สามารถแบ่งออกเป็นสองกรณี ได้แก่ กรณีถูกพิพากษาจำคุก และกรณีถูกสั่งกักขังหรือขัง

กรณีถูกพิพากษาจำคุกเป็นกรณีที่พระผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวตามมาตรา ๒๙ และได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวตลอดมาทั้งชั้นสอบสวน ชั้นอัยการและระหว่างพิจารณาในชั้นศาล จนศาลพิจารณาวินิจฉัยแล้วมีคำพิพากษาจำคุก จึงต้องดำเนินการให้สละสมณเพศก่อนนำตัวเข้าคุก เพื่อเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำตัวเข้าคุกทั้งที่ยังเป็นพระห่มจีวรอยู่

กรณีศาลมีคำพิพากษากักขังเป็นการลงโทษสถานหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งต้องนำตัวผู้ถูกลงโทษกักขังไปกักตัวไว้ในสถานที่กักขังอันมิใช่เรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน อาจเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ถูกกักขังนั่นเอง หรือสถานที่อื่นก็ได้ที่มีความเหมาะสมกับสภาพผู้ถูกกักขัง แต่ในทางปฏิบัติอาจมีการกักขังในสถานกักขังซึ่งจะถูกจำกัดเสรีภาพ จึงต้องดำเนินการสละสมณเพศพระผู้ถูกกักขังก่อนนำตัวไปกักขัง

กรณีการขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแบ่งออกเป็นสองกรณี กรณีแรกคือคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ เมื่อศาลประทับ

ฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว ถ้าศาลไม่เห็นควรปล่อยตัวชั่วคราวก็สามารถออกหมายจับได้ กรณีที่สองคือคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ถ้าศาลไม่เห็นควรปล่อยตัวชั่วคราวก็สามารถออกหมายจับได้ ถ้ามีการออกหมายจับแล้วจึงต้องดำเนินการนำตัวพระผู้ถูกจับไปดำเนินการสละสมณเพศ ก่อนที่จะนำตัวไปขังที่เรือนจำ

บทส่งท้าย

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กรณีพระสงฆ์ถูกดำเนินคดีอาญา ยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนทางกฎหมายที่จะส่งผลต่อสถานภาพการเป็นพระสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายที่รองรับการดำเนินคดีอาญาตามระบบปกติ โดยเป็นกลไกให้รัฐในการจัดการเรื่องสถานภาพความเป็นพระของพระสงฆ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญา แท้จริงแล้วการดำเนินการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเสรีภาพที่ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะสิทธิในการที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพราะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญายังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด แต่กรณีพระสงฆ์ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญายังไม่มีระบบคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ที่ชัดเจนดีพอ รัฐเองอาจต้องมีการทบทวนกฎหมายคณะสงฆ์ว่าจะวางระบบอย่างไรในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพระสงฆ์ ที่มีความซับซ้อนกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป เนื่องจากมีสถานภาพทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา

อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมายที่อาจส่งผลต่อสถานภาพของพระสงฆ์ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เป็นเพียงส่วนยอดภูเขาน้ำแข็งของปัญหา แท้จริงแล้วเรื่องดังกล่าวมีที่มาจากปัญหาเชิงโครงสร้างที่ลึกลงไป กล่าว

คือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและศาสนาในระบบกฎหมายไทย เมื่อระบบกฎหมายไทยสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ได้มาจากกลไกกฎหมายที่รัฐตราขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความเป็นพระในมุมมองของรัฐ ไม่อาจเป็นพระที่บริบูรณ์ได้เพียงเพราะการบรรพชาอุปสมบทตามพระธรรมวินัย แต่ต้องได้รับการยืนยันและยอมรับจากกลไกกฎหมายที่รัฐตราขึ้น เมื่อรัฐเป็นผู้มีอำนาจหลักในการทำให้เกิดสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ ผู้ใช้อำนาจรัฐจึงเป็นผู้ที่สามารถทำให้สถานภาพความเป็นพระสงฆ์นั้นสิ้นไป อาจเป็นเพราะคณะสงฆ์ไทยถูกจำกัดกรอบโดยกฎหมายของรัฐ ได้สถานภาพความเป็นพระสงฆ์มาจากรัฐ จึงจำเป็นต้องหวงแหนสถานภาพที่เคยได้มาแต่เดิม แต่ถ้าสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ได้มาโดยการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการยอมรับของชุมชนเท่านั้น อาจไม่เกิดปรากฏการณ์ความไม่ชัดเจนในการดำเนินการเกี่ยวกับสถานภาพของพระสงฆ์ตามกฎหมายดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงเห็นว่าทางออกของสังคมไทยพุทธที่ดีที่สุดคือการทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและศาสนากันเสียใหม่ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ยืนยันเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามรัฐธรรมนูญ รัฐต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการด้านศาสนาเกินจำเป็น เช่น สถานภาพความเป็นพระสงฆ์ควรมาจากพระธรรมวินัยไม่ใช่อำนาจรัฐ เพื่อเอื้อต่อการเป็นสังคมประชาธิปไตยและการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาของประชาชนทุกคน เป็นต้น